

EURASIA CENTER

Eurázsia
Központ

Elemzések

**A türkmén külpolitika helyzete a
földgázkészletek tükrében**

Veres Szabolcs

EK/2025/20.

Eurázsia Központ Elemzések

Kiadó:
Eurázsia Központ

Szerkesztő:
Dr. Horváth Levente

A kiadó elérhetősége:
1117 Budapest, Infopark sétány 1i
eurasiacenter@uni-neumann.hu
<https://eurasiacenter.hu/>

Kiadásért felelős személy:
Dr. Horváth Levente, igazgató

Jelen elemzés és annak következtetései kizárólag a szerzők magánvéleményét tükrözik és nem tekinthetők az Eurázsia Központ álláspontjának.

EURÁZSIA KÖZPONT

Budapest 2025.

© Eurázsia Központ, Neumann János Egyetem

ISSN 2939-550X

A TÜRKMÉN KÜLPOLITIKA HELYZETE A FÖLDGÁZKÉSZLETEK TÜKRÉBEN

Veres Szabolcs

Absztrakt

A Közép-Ázsiában található Türkmenisztán hatalmas mára bizonyítottan a világ negyedik legnagyobb földgázkészletekkel rendelkező országa, amelyeknek köszönhetően kulcsszerepet játszik a globális energiaellátásban. Ennek is köszönhetően a földgázszektor központi szerepet játszik Türkmenisztán gazdaságában, jelentősen hozzájárulva a bevételekhez és támogatva az ország energiaellátási biztonsági célkitűzéseit. Jelenleg is Türkmenisztán stratégiai beruházásokat hajtott végre gázkészleteinek feltárásába, kitermelésébe és termelésébe, azzal a céllal, hogy javítsa a hazai energiaellátást és bővítse exportkapacitását a nemzetközi piacokra. Ezen kívül Türkmenisztán gázkészletei globális figyelmet keltettek. Az olyan gázvezetékek építése, mint a Türkmenisztán–Kína gázvezeték és a Türkmenisztán–Afganisztán–Pakisztán–India (TAPI) gázvezeték, aláhúzza Türkmenisztán törekvéseit gázkivitelének diverzifikálására és a régió megbízható energiaellátójának pozíciójának megszilárdítására.

Kulcsszavak: *Türkmenisztán, földgáz, gazdaság, kapcsolatok*

Abstract

Turkmenistan, a country in Central Asia, has been identified as a significant player in the global energy landscape. The country's substantial natural gas reserves, the fourth largest in the world, position it as a pivotal contributor to the global energy supply. Consequently, the natural gas sector occupies a pivotal role in Turkmenistan's economy, contributing substantially to revenues and underpinning the country's objectives in ensuring energy security. Turkmenistan has strategically invested in the exploration, extraction, and production of its gas reserves with the aim of improving domestic energy supply and expanding its export capacity to international markets. Moreover, the substantial gas reserves of Turkmenistan have garnered significant international attention. The construction of gas pipelines, such as the Turkmenistan-China gas pipeline and the Turkmenistan-Afghanistan-Pakistan-India (TAPI) gas pipeline, underscores Turkmenistan's efforts to diversify its gas exports and consolidate its position as a reliable energy supplier in the region.

Keywords: China, Turkmenistan, economy, relations

A türkmén gazdaság alapjai

Türkmenisztán területének nagyrészt sivatag borítja. A közép-ázsiai ország gazdaságának alapját a mezőgazdaság és az energiahordozók (földgáz és kőolaj) exportja biztosítja. A türkmén mezőgazdaság húzóágazata közé tartozik a gyapottermesztés, amelynek nagy részét a külföldi piacokra termelik és a búzatermesztés, amelyet a belföldi igények kielégítésére használnak. Bár a mezőgazdaság a türkmén [GDP közel 8-9%-át adja](#), az iparágban foglalkoztatják [a közép-ázsiai ország munkaerejének](#) közel felét (kb. 1 millió embert)¹.

Az ország GDP-jének közel 25%-át a szénhidrogénexport teszi ki, amelynek döntő részét a Kínába irányuló földgáz adja. Ezen kívül Asgabat az ország energiahordozóinak a külföldi

piacokra történő eljuttatása érdekében további két kezdeményezést is támogat. Ezek közül az egyik a [Transz-Kaspi-tengeri vezetékek](#), amely Európa irányába szállítana földgázt², valamint a Türkmenisztán-Afganisztán-Pakisztán-India ([TAPI](#)) [gázvezeték](#). Azonban utóbbi projekt ma komoly finanszírozási és biztonsági akadályokkal szembesül.

A Semleges Türkmenisztán

Türkmenisztán, mint semleges állam külpolitikájának koncepciója [Türkmenisztán Alkotmányának](#) alapvető rendelkezésein alapul. A „Semleges Türkmenisztán” koncepciója rögzíti a közép-ázsiai ország külpolitikai stratégiájának irányait a többi állammal és a nemzetközi szervezetekkel fenntartott kapcsolatait. A közép-ázsiai ország külpolitikája egyben az Asgabat által folytatott belpolitika egyenes folytatása, amit az állandó „pozitív semlegesség” jogi státusza határoz meg. Ezt a Türkmenisztán által önként vállalt „pozíciót” a közép-ázsiai ország már Szaparmurat Nijazov elnöksége (1990-2006) óta kisebb-nagyobb változásokkal, ugyan, de követi.

Külpolitika Gurbanguly Berdimuhamedov alatt

[Nijazov elnök halálát](#) követően Gurbanguly Berdimuhamedov lett Türkmenisztán elnöke, [aki folytatta elődje](#) korábban megkezdett belpolitikáját, azonban erősen törekedett a szomszédos országokkal történő kapcsolatok javítására. 2008-ban Türkmenisztánban alkotmánymódosítást hajtottak végre, amely kimondta, hogy az ország külpolitikájának alapja a „[Semleges Türkmenisztán](#)” koncepciója mellett az „állandó semlegesség³” lesz. Berdimuhamedov és az akkori türkmén vezetés az új külpolitikai irányt elsősorban a közös történelmi és kulturális gyökereket ápoló szomszédokkal – beleértve az Iránnal, Üzbegisztánnal, Kazahsztánnal, Azerbajdzsánnal, Afganisztánnal és Indiával – fennálló kapcsolatok javítása érdekében tűzte ki célul (ez a jellegű türkmén külpolitikai semlegesség koncepciója 2013-ig maradt érvényben).

A közép-ázsiai ország szomszédjai számára Türkmenisztán ilyen típusú külpolitikai gondolkodása azt bizonyította, hogy a korábbiakkal ellentétben a jövőben Asgabat is a régió kereskedelmi, diplomáciai és gazdasági kezdeményezéseinek jelentős szereplőjévé kíván válni.

Azonban Türkmenisztán regionális ambíciói hamar érdeklentéket eredményeztek a türkmén gazdaság húzóágazatának számító diverzifikált energiapolitikában. [2016-ban a Gazprom beszüntette](#) a türkmén gáz importját Oroszországba. A türkmén gázpiacról történő orosz kilépést követően Asgabat és Moszkva gazdasági kapcsolatai megromlottak, az ország Kínától történő gazdasági függősége pedig még jobban felerősödött azáltal, hogy a kivonuló orosz gázóriás helyét a földgáz szállítások terén Kína elkezdte fokozatosan betölteni.

2017-ben Berdimuhamedov elnök úgy döntött, hogy egy újabb lépést tesz a „[semlegesség](#)” felé. Türkmenisztán elnöke kijelentette, hogy a következő hét évben a türkmén külpolitika a nemzetközi szervezetekkel és más régiós országokkal történő többoldalú együttműködések fog alapulni. Ennek keretében (és vélhetően részben Moszkva korábbi hibásnak tekinthető döntésének felülvizsgálatával, mely értelmében a Gazprom kivonult Türkmenisztánból) 2019-ben [Asgabat és Moszkva viszonya](#) újra pozitív irányt vett, a Gazprom pedig újra elkezdte felvásárolni a türkmén földgázt, amely a türkmén külpolitika szempontjából fontos ellensúly lett az egyoldalú kínai függés mérsékléséhez.

Politika Szerdar Berdimuhamedov alatt

Azt követően, hogy Gurbanguly Berdimuhamedov [váratlanul lemondott](#) a türkmén elnöki tisztségről, 2022. március 12-én fia Szerdar Berdimuhamedov lett [Türkmenisztán új elnöke](#),

aki korábban apja vezetése alatt hosszú ideig a külügyminiszter-helyettesi tisztségét töltötte be.

Elnöki ciklusának első néhány hónapjában Szerdar Berdimuhamedov [folytatta és 2028-ig megerősítette](#) az Asgabat által korábban megkezdett „állandó semlegesség” politikáját.

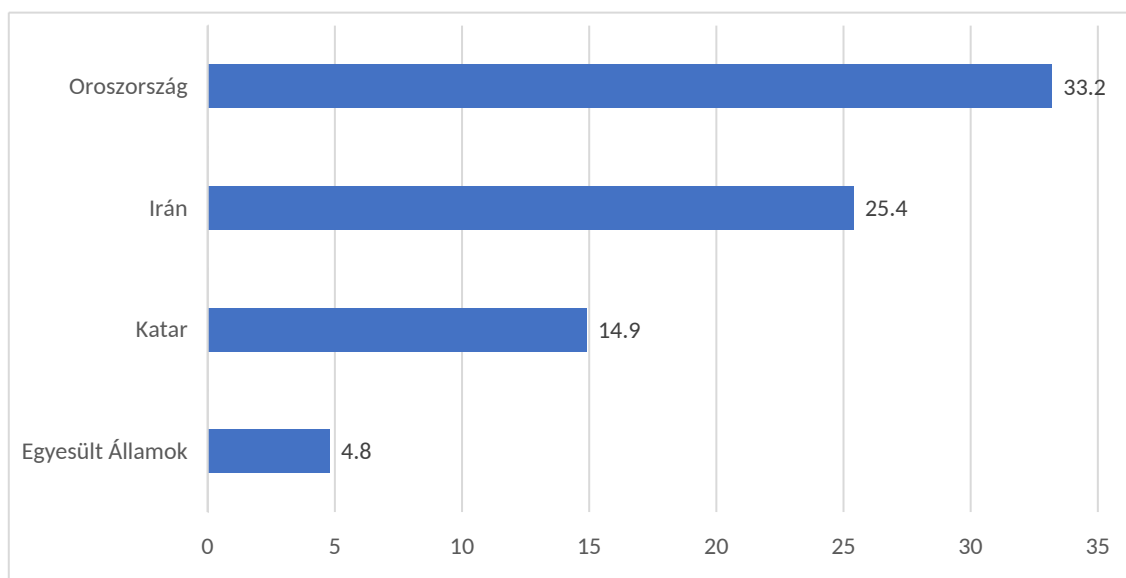
A türkmén-kínai kapcsolatok sajátos elemeinek egyike, hogy Kína számára Türkmenisztán egyfajta közlekedési és kereskedelmi folyosóként szolgál, amivel párhuzamosan a türkmén külpolitika – kihasználva a Türkmenisztán és Kína közötti kapcsolatokat – Peking árnyékában igyekszik hozzáférést biztosítani saját maga és a türkmén vállalatok számára.

Emellett a Türkmenisztán és Kína közötti kapcsolatok másik sajátos eleme (kiváltképp Szerdar Berdimuhamedov elnöksége alatt) a két ország erős [katonai közeledése](#), ami egy a gazdasági kapcsolatokon is túlmutató [katonai és biztonságpolitikai elemet](#) is ad a Türkmenisztán és Kína közötti együttműködéshez. Azonban mivel Oroszország hagyományosan jelentős katonai szereplő a térségben a türkmén-kínai katonai együttműködések komoly feszültségforrássá is válhatnak Asgabat, Peking és Moszkva között.

Hogyan lett Türkmenisztán a világ negyedik legnagyobb gázkészletekkel rendelkező országa?

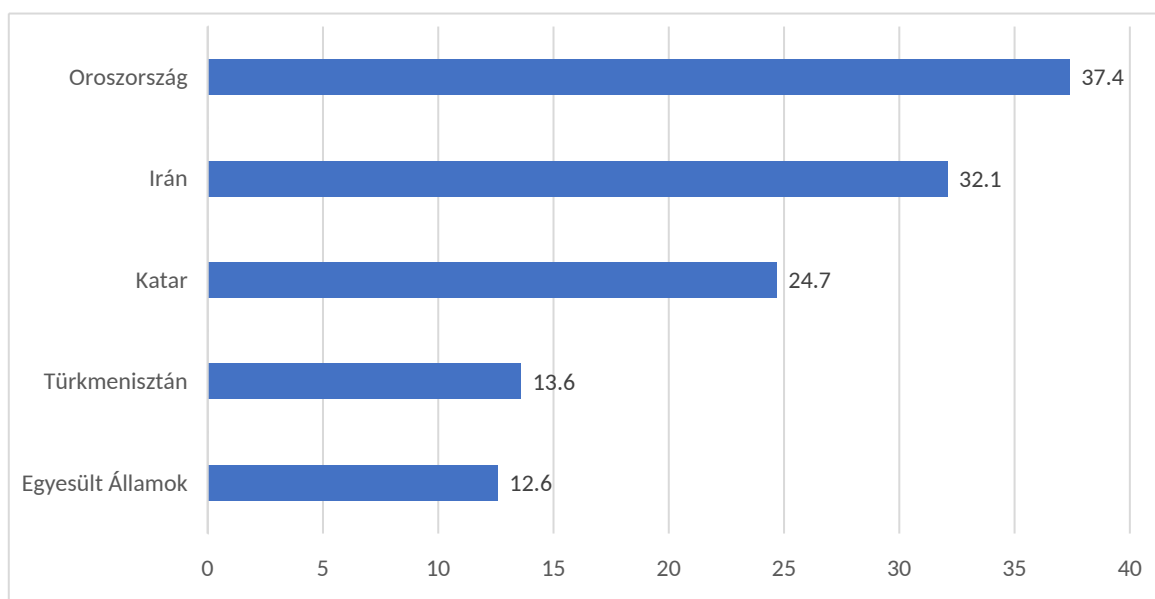
Az Energy Institute [adatai](#) alapján a világ vezető bizonyított földgázkészletekkel rendelkező országainak növekedési dinamikája 2000 és 2020 között enyhe változásokat mutatott. A bizonyított gázkészletek mennyisége szinte vezető országokban (Oroszország, Irán, Katar) a tendencia pozitív növekedési dinamikát mutat. Az amerikai „palagáz-forradalom” eredményeként, amely a korábbiakhoz képest eddigi ismeretlen készletek kitermelését tette lehetővé, az Egyesült Államok készletei 2,5-szeresére nőttek. Ugyanakkor az egyik legmarkánsabb ugrás mégis Türkmenisztánnal kapcsolatban történt, ahol a növekedés mintegy 7,5-szeres volt.

1. ábra: Bizonyítottan a legnagyobb földgáztartalékkal rendelkező országok 2000-ben (milliárd köbméterben)

Forrás: Energy Institute

2. ábra: Bizonyítottn a legnagyobb földgáztartalékkal rendelkező országok 2020-ban (milliárd köbméterben)

Forrás: Energy Institute

Milyen okok és tényezők állnak a türkmén növekedés hátterében?

Türkmenisztán előkelő pozíciójának hátterében elsősorban még a századforduló idején a szénhidrogénkészletekkel kapcsolatos pontatlan becslések állnak. Ugyanakkor a technológia fejlődése révén ezek a számítások eredményei Türkmenisztánt már a világ negyedik helyére emelték a gázkészletek tekintetében, ami jelentősen ösztönözte a nemzetközi befektetők érkezését.

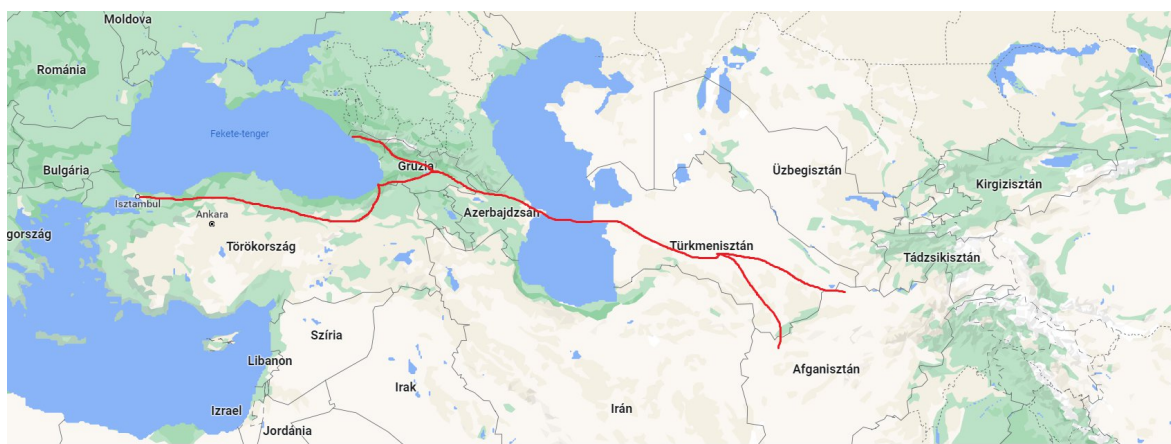
A 2009-es gázkonfliktus Oroszországgal, amely a gázszállítás ideiglenes leállításához vezetett, ösztönzőleg hatott Türkmenisztánra és az ország földgázexport útvonalainak diverzifikálására. Többek között elindult a már kulcsfontosságú türkmén gázvezeték, a Türkmenisztán–Kína fölgázvezeték is. 2007-ben pedig megnyitották a Galkynysh mezőt, amelynek potenciális készletei körülbelül 27 milliárd köbméterre tehetők, és amely a nemzetközi befektetők részvételével megvalósuló nagyszabású TAPI gázvezeték-projekt bázisává vált. Emellett Türkmenisztán jelentős számú nemzetközi vállalatot is vonzott Kínából, az Egyesült Arab Emírségekből és más országokból a kőolaj- és földgázgázipari infrastruktúra fejlesztésébe.

Cél a Lapis Lazuli kereskedelmi folyosó

A Lapis Lazuli kereskedelmi folyosó mind a jelenlegi türkmén külpolitika, mind pedig az eurázsiai szárazföldi kereskedelem szempontjából is létfontosságú projekt.

A [2017-ben aláírt Lapis Lazuli megállapodás](#) célja, hogy fokozza a regionális gazdasági együttműködést és összeköttetést Afganisztán, Türkmenisztán, Azerbajdzsán, Grúzia és Törökország között, – ez azt jelenti, hogy Afganisztán kijáratot kaphat a Fekete- és a Földközi-tengerhez – ezzel egyidőben pedig egyesítse a kaukázusi és közép-ázsiai országokat. Türkmenisztán számára pedig e projekt kapcsán a cél a jó kereskedelmi kapcsolatok kiépítése Európa országaival.

2. kép A Lapis Lazuli kereskedelmi folyosó útvonala

Forrás: Google Maps, saját szerkesztés

Összegzés

A jelenlegi türkmén külpolitika lépései arra engednek következtetni, hogy Türkmenisztán olyan kulcsfontosságú regionális országokkal, mint Kína, Oroszország, Irán, India és Afganisztán továbbra is készen áll az együttműködések folytatására, azonban nem zárkózik el az Egyesült Államokkal és a nyugati világgal történő kapcsolattartástól sem. Asgabat ilyen jellegű kettőssége jelzi, hogy a mai türkmén külpolitika a jelenlegi változó geopolitikai helyzetben továbbra is igyekszik fenntartani az ország által korábban kinyilvánított „semlegesség” doktrínáját.

A Kína és Türkmenisztán közötti együttműködések jövőbeli kilátásai türkmén szempontból nagy valószínűséggel továbbra is a kölcsönös érdekeken fognak alapulni, amelyek elsősorban az energiaforrásokkal (földgáz) történő kereskedelemre és az infrastrukturális beruházásokra korlátozódnak majd. Ugyanakkor Türkmenisztán Kínával fenntartott kapcsolatainak másodlagos célja, hogy a kínai kereskedelmi és gazdasági hálózatok mentén új gazdasági lehetőségeket biztosítson magának a Közel-Keleten, Afrikában és akár Európában is. Annak ellenére, hogy Türkmenisztán nem tagja a kínai Ázsiai Infrastrukturális Befektetési Banknak (Asian Infrastructure Investment Bank, AIIB), és nem is hivatalos résztvevője az Övezet és Út Kezdeményezésnek (Belt and Road Initiative, BRI), a közép-ázsiai ország továbbra is profitálni tervez a Kínával fennálló stratégiai kapcsolataiból.

Mindezek ellenére a „semlegességet” fogadó Türkmenisztán továbbra is ki van téve a külső gazdasági (földgáz és energiahordozók világpiaci ára), biztonsági és politikai hatásoknak. Asgabat hosszú ideje fenntartja a kapcsolatot a tálib vezetéssel, annak érdekében, hogy a

tálibok támogatásával újjáélessze az Indiába irányuló TAPI projektet, melynek célja a türkmén gazdaság további diverzifikálása.

Jegyzetek

¹ 2021-ben hivatalosan nem egészen 2 millió főt tartottak nyilván a türkmén munkaerőpiacon. Türkmenisztánban a munkaerőpiac és a foglalkoztatottság a 15 évesnél idősebbeket foglalja magában, akik meghatározott időben vagy időszakban az áruk és szolgáltatások előállításához szükséges munkaerőt biztosítják. Ide tartoznak a munkanélküliek, valamint az első munkahelyüket keresők is. Azonban a türkmén munkaerőpiacon nem mindenki szerepel, aki dolgozik. A nem fizetett munkavállalókat, a családtagokat és a diákokat gyakran kihagyják, és a fegyveres erők tagjaira is külön szabályok vonatkoznak. A türkmén munkaerőpiac mérete az év során általában változik, attól függően, hogy az idénymunkásokra milyen mértékben van szükség. A külföldön dolgozó türkmén állampolgárokat sem számolják be a statisztikákba.

² Ennek a projektnek a megvalósítására jelenleg nagy esély van, mivel az Európában – az orosz–ukrán háború és az Oroszországot sújtó nyugati szankciók, melyek az energiahordozók piacát is érintik – kialakult energiahány jelentősen felébresztette az európai érdeklődést a projekt iránt.